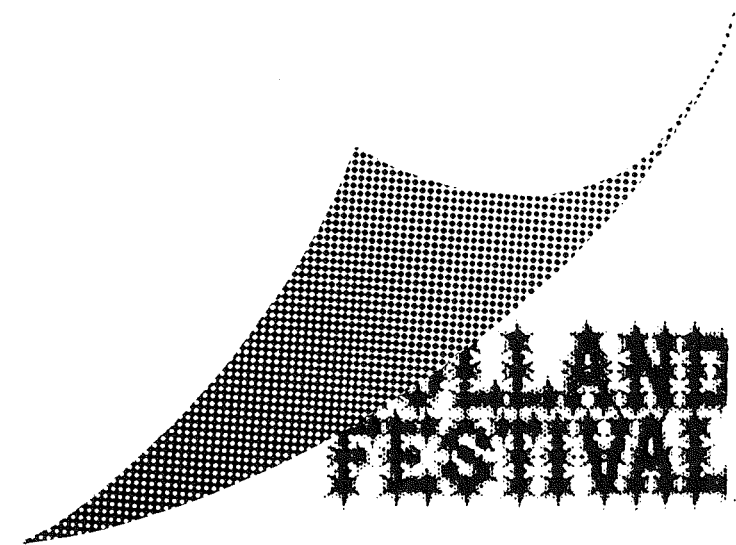

concertgebouw
amsterdam
17 juni 1981

**NEDERLANDSE
KOOR MUZIEK**

PROGRAMMA

van het concert op 17 juni 1981 in de Grote Zaal van het Concertgebouw te Amsterdam

door

m.m.v. de solisten:

VU-koor
VU-kamerkoor
Amsterdams Universiteitskoor
Hoofdstadkoor

Marianne Blok
Lucia Meeuwse
Jan Blinkhof
Charles van Tassel

en

Het Residentie Orkest

Het geheel staat onder leiding van HUUB KERSTENS

* * * * *

* VU-kamerkoor
* Amsterdams Universiteitskoor

Louis Andriessen
IL PRINCIPE

voor twee koren, blazers
piano en basgitaar (1974)

* VU-koor
* VU-kamerkoor
* Amsterdams Universiteitskoor

Klaas de Vries
TEGENZANGEN

voor vierstemmig koor met
orkest en spreekkoor met
slagwerkensemble (1973)

* VU-koor
* Amsterdams Universiteitskoor

Joop Voorn
SONG OF ENITHARMON

voor gemengd koor en
orkest (1979-1980)

- PAUZE -

* VU-koor
* VU-kamerkoor
* Amsterdams Universiteitskoor
* Hoofdstadkoor

Jan van Gilse
EINE LEBENSMESS

voor solisten, gemengd koor
en orkest (1904)

-Vorspiel

-Erster Teil

-Zweiter Teil

* * * * *

Het Hoofdstadkoor is ingestudeerd door Jan de Hoog
In 'Tegenzangen' is de tweede dirigent Jurriaan Röntgen

Van het concert wordt een radio-opname gemaakt door de N.O.S. (uitzending 21 juni)

De voorbereiding van het concert dat u vanavond te horen krijgt heeft de organisator, het VU-koor, meer moeite gekost dan u wellicht zou denken. Op het oorspronkelijke programma stond o.a. de uitvoering van het werk 'Areas' van Klaas de Vries.

Na programmering bleek echter dat het Rotterdamse Toonkunstkoor de première van dit voor hen geschreven werk claimde. Deze première was eerder dit jaar - in januari - niet doorgegaan, omdat de componist het werk nog niet gereed had.

Het VU-koor besloot toen een vroeger werk van Klaas de Vries - het uit 1973 daterende 'Tegenzangen' - èn Joop Voorn's 'Song of Enitharmon' - in november 1980 uitgevoerd ter gelegenheid van het Eeuwfeest van de Vrije Universiteit - in het programma op te nemen.

Op deze wijze kon alsnog een volwaardig nederlands programma tot stand komen.

Evenmin bleek het een sinecure het nodige geld voor deze produktie beschikbaar te krijgen. Het wordt voor amateurs steeds moeilijker om concerten met een programma zoals u vanavond kunt horen, te organiseren. Wij danken hierbij dan ook onze subsidieverleners (Ministerie van CRM, gemeente Amsterdam, Anjerfonds), zonder wier medewerking dit projekt niet tot stand had kunnen komen.

In ieder geval hopen wij dat u van het uiteindelijke resultaat zult genieten en wij wensen u dan ook een prettige avond toe.

Het VU-koor, het VU-kamerkoor en het Amsterdams Universiteitskoor werken sinds september 1979 samen onder de naam De Amsterdamse Studentenkoren. Bij deze coöperatie is ook het ensemble Diaboli in Musica betrokken. Alle vier de koren staan onder leiding van Huub Kerstens en leggen zich toe op het uitvoeren van minder bekende koormuziek, twintigste eeuwse en nederlandse muziek. Dit laatste gebeurt onder meer door opdrachten aan nederlandse componisten te verstrekken.

In het afgelopen seizoen heeft de samenwerking geleid tot enkele gezamenlijke concerten (het projekt 'Muziek uit oost-europese landen', door de drie koren die ook vanavond optreden en een serie door het VU-kamerkoor en het Amsterdams Universiteitskoor in de Kleine Zaal, 'Vier eeuwen koormuziek'), naast concerten door de afzonderlijke koren.

Ook volgend seizoen zal het geschetste muzikale beleid voortgezet worden. In september verschijnt de volledige programmafolder.

Voor nadere informatie over alle koren kunt u zich wenden tot:

VU-koor
postbus 7161
1007 MC Amsterdam

Huub Kerstens

Huub Kerstens (1947) studeerde aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag hoorn, piano, kerkmuziek en koordirectie. Vervolgens heeft hij in het buitenland nog anderhalf jaar orkestdirectie gestudeerd bij Michel Tabachnik, van wie hij tevens assistent was. In Nederland volgden vele gastdirecties, zowel bij de symfonieorkesten (o.a. Residentieorkest), kleinere ensembles (o.a. Nederlands Blazersensemble) als bij koren (o.a. het Nederlands Kamerkoor). Daarnaast treedt hij regelmatig op als pianist en begeleider.

Cor de Jong

Als repetitor is aan het VU-koor verbonden Cor de Jong (1954). Hij studeerde piano en orgel bij Albert de Klerk. In 1980 behaalde hij het diploma solospel. Cor studeert musicologie in Utrecht en is regelmatig te horen als organist/claveciniest.

Jan de Hoog

Jan de Hoog (1921) studeerde aan het Amsterdams Conservatorium bij Anton van der Horst, daarna bij Paul van Kempen, Willem van Otterloo en Felix Hupka. Momenteel leidt hij naast het Hoofdstadkoor ook het Toonkunstkoor uit Den Haag en het Amsterdamse kamerkoor Concentus Vocum.

Jurriaan Röntgen

Jurriaan Röntgen was van 1973-1977 alt-violist bij het Concertgebouworkest. Na een twee-jarig studieverblijf in Boston is hij momenteel free-lance musicus.

solisten

Marianne Blok

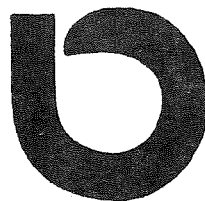

Lucia Meeuwssen

Charles van Tassel

het Residentie-Orkest

400 jaar Nederlandse muziek

4 zaterdagavonden in februari 1982
Nieuwe Kerk, Den Haag

werk van 27 Nederlandse componisten
van Sweelinck tot Wagemans

Abonnementen f 38,- en f 24,40; CJP/stud./65⁺ f 26,60 en f 12,20

VRAAG FOLDER MET VOLLEDIGE PROGRAMMA'S EN BESTELBIJLET:
RESIDENTIE ORKEST 070 - 549000

MARIANNE BLOK

Marianne Blok werd geboren te Panama City. Zij begon haar studie al op zeer jonge leeftijd. In 1962 kwam zij naar Nederland, waar zij aan het Amsterdamse Conservatorium haar onderwijs- en solodiploma's behaalde o.l.v. Jan Keizer. In 1972 ontving zij de Prix d'Excellance.

Marianne Blok heeft veel concerten en radio opnamen gemaakt in Nederland, Engeland, de USA, Italië en Midden en Zuid-Amerika.

In 1971 maakte zij haar operadebuut bij Opera Forum in de rol van Königin der Nacht in 'Die Zauberflöte', een rol die zij later bij de opera van Antwerpen, Gent, The Kent Opera en The English National Opera te Londen vervulde.

Marianne Blok werd uitgenodigd door de Nederlandse Opera Stichting de rol van de Knekelgeest in Peter Schats' opera 'Aap' te zingen, die in wereldpremière ging in het Holland Festival 1980.

Naar aanleiding van het succes in bovengenoemde opera werd zij gevraagd om de rol van Cecilia, de moeder van Houdini, in de gelijknamige opera te zingen in 1981.

Marianne Blok is ook een veelgevraagd soliste bij de Nederlandse symfonieorkesten.

LUCIA MEEUWSEN

Lucia Meeuwse studeerde aan het Koninklijk Conservatorium te Den Haag bij Annie Hermes. Sinds drie jaar studeert zij bij Jessica Cash in Londen, waar ze zich vooral toelegt op opera.

Haar repertoire is zeer uitgebreid. Ze zingt werken uit + de 14e eeuw tot en met de 20e eeuw.

Zij heeft verschillende platen gemaakt, o.a. met Syntagma Musicum en het ensemble Kaproen; voorts bij Donemus werken van Peter Schat en Louis Andriessen. Ook treedt zij veel op in het buitenland.

Bij de Nederlandse Opera Stichting heeft zij dit seizoen in La Cenerentola van Rossini de rol van Tisbe gezongen.

JAN BLINKHOF

Jan Blinkhof wenst geen informatie over zijn persoon afgedrukt te zien.

CHARLES VAN TASSEL

Charles van Tassel werd in New York geboren en ontving daar zijn eerste muzikale instructie. Van 1963-67 studeerde hij muziekwetenschappen in Chicago en was bariton solist met de 'Contemporary Chamber Players'. In 1968 nam hij een engagement aan als eerste bariton aan de Opera te Bremerhaven. In 1971 volgde het Staatstheater te Kassel en in 1975 Opera Forum te Enschede, waar hij tot 1977 bleef. In 1978 en 1979 zong hij als gast in Freiburg, in Hamburg aan de Staatsoper en in het Holland Festival.

Tot nu toe heeft hij c.a. zestig partijen gezongen in opera, operette en musical (waaronder de titelrol in 'Don Giovanni', Guglielmo in 'Cosi fan Tutte', Jochanaan in 'Salomé', Ford in 'Falstaff' en vele moderne opera's). Charles van Tassel heeft veel opnames gemaakt voor de radio en werkt regelmatig mee aan producties van het Nederlands Dans Theater.

Hij is sterk geïnteresseerd in de hedendaagse muziek. In 1979 maakte hij een tournee naar Italië met een ensemble o.l.v. Reinbert de Leeuw.

Charles van Tassel studeerde zang met Kammerzänger Theodor Schlott in Bremen, Luigi Ricci en Rome en Jan Tamaru in Wiesbaden.

louis andriessen

Zoals bekend kan zijn is Louis Andriessen de centrale figuur op het Holland Festival. De première van zijn laatste compositie, 'De Tijd', vormde de opening op 2 juni l.j. Veel werk van Andriessen was voorts te horen tijdens 'De nacht van Andriessen' die zich vorige week in de Grote Zaal afspeelde.

Louis Andriessen werd op 6 juni 1939 in Utrecht geboren. Hij studeerde compositie bij zijn vader, Hendrik Andriessen, en later bij Kees van Baaren aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag. Na het behalen van de compositieprijs van het conservatorium studeerde hij verder bij Luciano Berio in Milaan (1962-63) en in Berlijn (1964-65). Sinds 1974 is hij leraar instrumentatie aan het Koninklijk Conservatorium, sinds 1978 tevens leraar compositie.

Andriessen schreef o.a. Nocturnen voor sopraan en orkest (1959), Ittrospezione II voor groot orkest (1963), Anachronie I voor orkest (1967), Anachronie II voor hobo en kamerorkest (1969), Contra tempus voor 22 musici (1967-68), Spektakel voor ensemble met jazz musici (1970), De Staat voor 4 vrouwenstemmen en 27 instrumenten (1973-76), Hoketus voor klein ensemble (1977), Mausoleum voor groot ensemble (1979). Hij was co-auteur van de opera Reconstructie (1969). In 1972 richtte hij het blaasorkest De Volharding op. Verder schreef hij politieke stukken zoals Volkslied (1971) en Workers Union (1975), elektronische muziek (In Memoriam, 1971, Il Duce, 1973), toneelmuziek (Arrabal en Beckett o.a.), Filmmuziek (o.a. The Family) en muziektheater (Mattheus Passie, 1976, Orpheus, 1977, George Sand, 1980). Louis Andriessen ontving de Matthijs Vermeulenprijs 1977 en de eerste prijs van het Rostrum of Composers voor zijn compositie De Staat.

Over 'Il Principe'.

Niccolo Machiavelli schreef in 1513 'Il Principe' (De Heerser). Het is een boek waarin wordt aangegeven op welke wijze een machthebber zich kan handhaven en zodoende de instandhouding van de staat garandeert. Ethische normen en principes zijn daarbij niet van overwegend belang. 'Men moet niet met het recht, maar met macht en geweld strijden, evenals de beesten.'

Voor de compositie 'Il Principe' staat dit boek centraal. Samen met twee andere composities (De Staat en Il Duce) vormt het een drieluik van muziekstukken over politiek. De teksten van Machiavelli worden gebruikt om te laten zien hoe slecht politiek kan zijn. Bertolt Brecht maakte in zijn toneelstukken ook gebruik van dit 'a-sociaal model', waarvan de bedoeling is dat de goede manier van politiek bedrijven als een contrast geleerd kan worden door het tonen van het slechte voorbeeld.

Tussen de teksten van Machiavelli klinken korte relativerende citaten uit het laatste madrigalen-boek (1613) van 'Il Principe (di Venosa)' Carlo Gesualdo (1560-1613) die door zijn gewaagde harmonieën wel de Schönberg van de 16e eeuw wordt geneemd.

Il principe (1973-1974) is geschreven in opdracht van de Katholieke Universiteit Nijmegen voor twee koren, blazers, basgitaar en piano. Vanavond wordt het uitgevoerd door het VU-kamerkoor en het Amsterdams Universiteitskoor.

klaas de vries

klaas de Vries, geboren 1944, studeerde piano en compositie aan het Rotterdams Conservatorium bij resp. Christiaan Grootveld en Otto Ketting. Bij laatstgenoemde zette hij aan het Koninklijk Conservatorium in Den Haag zijn studie voort.

Hij behaalde in 1974 de conservatorium-prijs voor compositie en werkte in Duitsland enige tijd met Milko Kelemen.

Hij schreef tot nu toe werken voor verschillende instrumentale bezettingen die o.a. uitgevoerd werden door het Residentie Orkest en het Nederlands Saxofoon Kwartet (Kadens voor 22 blazers, Refrains, Twee Koralen).

Momenteel is hij werkzaam als leraar analyse en instrumentatie aan het Rotterdams Conservatorium. In Rotterdam is hij bovendien weer actief voor de Rotterdamse Kunststichting met het organiseren van concerten die erop gericht zijn zoveel mogelijk het traditionele concertpatroon te doorbreken, zowel door de inhoud (vermenging van verschillende genres) als door de vorm (theatrale elementen).

Over 'Tegenzangen'

Tegenzangen bestaat uit twee verschillende stukken die tegelijkertijd tot klinken moeten komen omdat zij elkaar voortdurend aanvullen, becommentarieëren, storen etc.

De tekst van het eerste stuk is een fragment uit 'Lamento pacis' (gezongen in het latijn) van Erasmus. In deze tekst voert Erasmus met voornamelijk rationele argumenten een pleidooi voor duurzame vrede.

Het tweede stuk bestaat uit fragmenten, citaten, losse kreten (alle in het Nederlands vertaald) uit verschillende revolutionaire bronnen uit onze tijd (w.o. pamfletten van Camillo Torres en gedichten van Vladimir Majakovski) waarin met dezelfde gegevens op voornamelijk emotionele gronden een pleidooi gevoerd wordt voor gewapende strijd tegen onrecht en onderdrukking.

Erasmus probeert de heersers met rede te overtuigen; in de ander teksten wordt het volk aangevuurd zich van de heersers te ontdoen.

De latijnse tekst van Erasmus vormt een betogend geheel, dat ook door de muziek ondersteund wordt; de vertaalde teksten van het spreek-koor zijn nauwelijks in een 'causale' volgorde geplaatst: woorden en zinnen mogen in veel gevallen verwisseld worden en fragmenten van verschillende strekking klinken soms tegelijkertijd.

De muziek van het stuk voor koor en orkest ligt vast in de traditionele notatie. In het tweede stuk is er sprake van globale notatie met keuze- en improvisatiemogelijkheden voor de uitvoerenden.

Referentie aan tradities is een belangrijke faktor in het eerste stuk: quasi eenstemmigheid en diatoniek in het begin, vroege vorm van meerstemmigheid (conductus) in het midden en verticale accoordiek en chromatiek aan het slot (belangrijke opeenvolgende stadia uit de ontwikkeling van de muziek tot Erasmus' tijd).

In het chromatische slotgedeelte speelt verder 'toonschildering' (een veel voorkomend expressiemiddel in de renaissance) een rol: Erasmus stapelt argument op argument om uiteindelijk tot de conclusie te komen dat oorlog slechts vermeden kan worden als men uitgaat van de fundamentele gelijkheid van alle mensen (een vergaande gedachte, zeker voor die tijd); deze gedachte wordt in de muziek gesymboliseerd door de 'middelpuntvliedende' chromatiek die uiteindelijk op het woord "aequaretur" uitkomt op een octaaf.

De langzaam opgebouwde climax van dit slotgedeelte loopt parallel met de climax van het andere stuk, die ontstaat uit het dichterbij komen van een 'oorlogszuchtig' marsritme wat uiteindelijk uitmondt in een chaos van leuzen en kreten.

De tegenzangen bieden echter geen oplossing: er is geen 'winnaar'.

Het stuk werd geschreven voor het studentenkoor en -orkest van de Erasmus universiteit in Rotterdam. Zij gaven in 1973 de eerste uitvoering van Tegenzangen.

joep voorn

Joop Voorn werd geboren op 16 oktober 1932 in Den Haag. In 1966 begon hij zijn studie aan het Brabants Conservatorium; hij studeerde theorie en compositie bij Jan van Dijk en piano bij Polo de Haas. Zijn eerste compositie schreef hij in 1968: *Cyclus voor Orgel*. Verdere composities van hem zijn: 'Speaking of S'iva', 'Three songs for the Lady Pan' (in december '79 uitgevoerd door het VU-kamerkoor) en 'Immobile, Music for Tut-Anch-Amon'.

Hij is docent aan het Brabants Conservatorium in algemeen theoretische vakken: analyse, contrapunt en harmonie.

Over 'Song of Enitharmon'

Song of Enitharmon ging in wereldpremière op 27 november 1980. Het werk is in opdracht van de Minister van Cultuur, Recreatie en Maatschappelijk Werk geschreven ter gelegenheid van het honderdjarig bestaan van de Vrije Universiteit. De VU-koren voeren het stuk vanavond voor de tweede keer uit. Joop Voorn gebruikte voor de tekst een gedeelte van 'The Four Zoas' van William Blake (1757-1827) wordt algemeen beschouwd als een belangrijk vertegenwoordiger van de Romantiek. Maar hij is zo uniek dat men hem daarmee onrecht doet. Als dichter, graveur, schilder en 'profeet' ontwierp hij zijn eigen 'mythe', waarin de verbeeldingskracht centraal staat. Door die te ontwikkelen kon ieder volgens Blake een alomvattende visie bereiken. 'The Four Zoas', één van Blakes werken waarvan het 'profetisch' gehalte berust op zo'n optimaal ontwikkeld voorstellingsvermogen, ontvouwt zijn mythe van de Val van de Mens

In zijn werk is veelvuldig sprake van zoa (Grieks:dier) en emanatie, de vrouwelijke tegenhanger van de zoa. De vier zoas: Urizen, Luvah, Tharmas en Urthona zijn de vier naturen van de mens die, wil hij zijn potentieel realiseren, harmonieus moeten samenwerken. Bij de Val scheiden de emanaties zich van de zoas af. Enitharmon bijv. maakt zich vrij van Urthona, die voortaan Los heet. Uiteindelijk zullen bij de Blakeaanse apocalyps, de kosmische zege van de totale verbeeldingskracht, zoa en emanatie weer één worden. 'The Four Zoas' geeft een verslag van de voortdurende strijd tussen de zoas onderling en die tussen zoa en emanatie. Night the Second beschrijft o.a. de twist van Enitharmon en Los en de kwellingen die liefde, afgunst en bedrog bij de laatste veroorzaken. Na haar vertrek sterft hij. Vóór de dageraad - en hier begint ons fragment - komt zij terug en wekt hem zingend en harpspelend tot leven. In haar lied bezingt zij de over de man triomferende Vrouwelijke Wil en begoochelt zij Los, die denkt dat haar in vervoering gezongen woorden hem gelden, doch zij jubelt over de continuïteit van het leven, over haar macht en haar zintuigelijkheid. Bij het horen van vooral de vijf slotregels springt er een wilde hoop op in Los, maar even verder lezen we: 'She led him into shadows, and thence fled outstretched / Upon the immense, like a bright rainbow, weeping, and smiling, and fading.'

jan van gilse

Precies honderd jaar geleden (11 mei 1881) werd Jan Pieter Hendrik van Gilse te Rotterdam geboren. In 1897 begon hij de conservatoriumstudie te Keulen, met lessen in directie en compositie van de directeur, Franz Wüllner. De studie werd in 1902 voortgezet bij Humperdinck in Berlijn, en in 1905 afgerond.

Inmiddels had Van Gilse al een prijs gewonnen voor z'n eerste symfonie, en had de tweede symfonie haar eerste uitvoering gekregen in het Concertgebouw onder Willem Mengelberg. De derde symfonie (uit 1905/6) werd in 1909 bekroond; dit betekende een tweejarig verblijf in Rome én voldoende financiële zekerheid voor een huwelijk. Dit wordt in september 1909 voltrokken; Ada Hooijer is de bruid. In Rome wordt een begin gemaakt met de vierde symfonie (voltooid in 1915).

Jan van Gilse woont en werkt tot 1916 in München, en keert dan terug naar Nederland. Na eerdere sollicitaties in Amsterdam en Den Haag wordt Van Gilse in 1917 benoemd als dirigent van het Utrechts Stedelijk Orkest.

Deze periode heeft Jan van Gilse weinig vreugde bezorgd. Als dirigent van het USO moest hij het opnemen tegen de sociëteit 'Tivoli', waaraan het orkest met handen en voeten gebonden zat. Van Gilse wilde van het USO een zelfstandig en volwaardig orkest maken. Dit is hem uiteindelijk gelukt. Maar tegen de tijd dat het zover was, bleek Van Gilse toch niet langer bestand tegen de niet aflatende, systematisch afbrekende kritieken die Willem Pijper -als jong criticus verbonden aan het Utrechtsch Dagblad- over Van Gilse uitstortte. Kritieken waarmee Pijper het hele utrechtse muziekleven schade berokkend heeft. In 1922 stapte Van Gilse op als dirigent, en hij vertrekt uit Utrecht.

Kort daarna gaat Van Gilse weer naar Duitsland, waar hij weer tijd heeft om te componeren (o.a. Der Kreis des Lebens - 1928/29). In 1933 komt Van Gilse weer naar Nederland, en naar Utrecht, waar hij is benoemd als directeur van het conservatorium; in 1937 neemt hij hier ontslag.

Een dergelijke administratieve functie was niet vreemd voor Van Gilse. Zijn leven lang heeft hij organisatorisch veel voor het nederlandse muziekleven betekend. Al in 1911 komt op initiatief van Van Gilse het Genootschap van Nederlandse Componisten tot stand. Ook bij de oprichting van de BUMA was Van Gilse nauw betrokken; van 1917 tot 1942 was hij hiervan voorzitter. Deze materiële belangenbehartiging was nieuw in die kringen. Ook voor zijn orkestleden heeft Jan van Gilse altijd naar verbetering gestreefd: zo heeft hij ervoor gezorgd dat er een pensioenfonds werd gevormd. Het is duidelijk dat Van Gilse, hoezeer hij zich ook een kunstenaar voelde, niet wereldvreemd in het leven stond.

De wens om naar Nederland terug te keren leefde al sinds het begin van de dertiger jaren, wegens het opkomend nationaal-socialisme in Duitsland. De houding van Van Gilse tegen het fascisme en nationaal-socialisme is altijd zeer alert en principieel geweest. Meerdere mogelijkheden om zijn werk te (laten) uitvoeren in Duitsland wijst hij af: "In een land waar de kunst niet naar waarde, maar naar ras wordt geschat, wens ik mijn werk niet uitgevoerd te hebben".

In de laatste jaren voor de oorlog heeft Van Gilse gewerkt aan een grote, nederlandse opera: 'Thijl', waarvan het libretto is geschreven door H.Lindt. Dit grootste werk van Jan van Gilse, dat werd voltooid in 1940, beleefde in het Holland Festival van 1980 de eerste integrale uitvoering. Gedurende de oorlog was Jan van Gilse betrokken bij het kunstenaarsverzet. Zijn werk stond op de zwarte lijst; vanaf 1942 heeft Van Gilse op meerdere adressen ondergedoken gezeten. Zijn beide zoons zijn door de Duitsers omgebracht. In augustus 1944 wordt Van Gilse (onder een schuilnaam) opgenomen in het ziekenhuis, wegens kanker. Op 8 september 1944 is Jan van Gilse overleden. Hij ligt begraven te Oegstgeest. Op zijn graf staat een monument van Mari Andriessen.

-Over Jan van Gilse is veel informatie te vinden in de dissertatie van H.C.M. van Dijk uit Enschede, die maart 1980 in Utrecht promoveerde. Dit monumentale werk telt bijna 400 p. hoofdtekst en ruim 200 p. overzichten, voetnoten en bijlagen. Het is te hopen -en naar verluidt te verwachten- dat een (wellicht iets beknoptere) handelseditie van dit werk nog dit jaar zal verschijnen. Wie geïnteresseerd is in de nederlandse muziekgeschiedenis van 1900 tot 1940 zal veel boeiends kunnen vinden in dit werk.

- Over de utrechtse periode gaat het boek 'Pijper contra Van Gilse' dat in 1963 is uitgegeven, geschreven door Ada van Gilse-Hooijer (met medewerking van H. Lindt).

Eine Lebensmesse

De compositie 'Eine Lebensmesse' is geschreven tussen december 1903 en juli 1904, toen Jan van Gilse nog het conservatorium bezocht. Van Gilse was in die periode sterk onder de indruk van Mahler (Derde symphonie 1895), en ook Wagner werd door Van Gilse gewaardeerd. Het is echter meer de invloed van de tijd dan van deze beide componisten die in 'Eine Lebensmesse' doorklinkt. Het zijn de brede onophoudelijk voortstromende melodieën en de verzadigde harmonieën die dit stuk een sterke geladenheid geven.

Ook het gedicht dat de basis vormde voor de compositie is sterk gekleurd door de tijd waarin het werd geschreven.

De dichter is Richard Dehmel (1863-1920) van wie 'Zwei Menschen' door Schönberg gebruikt is voor 'Verklärte Nacht' (1899).

"Het is geen eenvoudige taak een toelichting te geven tot Dehmel's gedicht binnen de uitteraard beperkte ruimte van een concertprogramma. Immers een poëzie van zulk eigenaardige en zeer ongewone schoonheid verdient ruimer en veelzijdiger beschouwingen dan hier te geven is".

Aldus Jan van Gilse zelf in het tekstboekje van de eerste uitvoering (9 januari 1911) in Arnhem, onder leiding van de componist.

Matthijs Vermeulen sprak in een recensie in dagblad 'de Tijd' (14 jan. 1911) van 'schimmige fantastiek'.

Wij geven hier dan ook alleen een zeer summiere samenvatting van het gedicht. Meerdere personages worden ten tonele gevoerd. Allereerst de ouderen, die inzetten met de centrale gedachte van het gedicht: de mens die zich met het lot kan meten. Bij iedere stem komt dit motief voor; het zijn tevens de laatste regels die weerklinken. Na de ouderen komen een jonge vrouw, een koor van vaders, een held, een koor van moeders, een wees en twee ervaren individuen ieder hun visie geven op de mens die er naar streeft - en er in slaagt! - het noodlot te weerstreven. Nadat de wees niet door één der enkelingen kon worden overtuigd, gaan zij gedrieën verder.

De held wil nu eveneens met iemand anders verder door het leven: de jonge vrouw. Zij moet hem kinderen schenken, kinderen die tegen het lot zijn opgewassen. Het 'koor der kinderen' komt dan met een soort kerstliedje en zingt over het nieuwe licht.

Alle volwassenen besluiten met een loflied op de 'ziel der mensheid' die zich met het lot kan meten.

Bij de eerste uitvoering is naar alle waarschijnlijkheid geen kinderkoor gebruikt. Van Gilse zou ook aan uitgever Kirstner verzocht hebben het kinderkoor weg te laten. De oplossing werd gevonden door de vrouwen deze passage te laten zingen (al dan niet met kinderen aangevuld).

'Eine Lebensmesse' is voorzover bekend vijf maal uitgevoerd tussen 1911 en 1926. In 1978 hebben dezelfde koren als vanavond, eveneens onder leiding van Huub Kerstens, 'Eine Lebensmesse' weer onder het stof vandaan gehaald en uitgevoerd. Nu Van Gilse sindsdien weer iets meer aandacht krijgt (het VU-koor heeft vorig jaar de tweede uitvoering gegeven van 'Sulamith' (1902) dat uitsluitend een openbare repetitie en een première had beleefd - in 1903 te Arnhem -, en tijdens het Holland Festival 1980 werd de opera Thijl 7 maal uitgevoerd) leek het ons gerechtvaardigd om ook de 'Lebensmesse' weer onder de aandacht te brengen.